

เอกสารประวัติศาสตร์

“การเจรจากับมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ พ.ศ. ๒๔๖๕”

Bournemouth

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๕

แจ้งความมายังท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ทราบ

ข้าพเจ้าได้รับจดหมายที่ ๗๖๙/๓๔๔๗ ลงวันที่ ๒๕ และที่ ๘๑๒/๓๖๒๗ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม แล้ว

จดหมายฉบับแรกมาทันทีที่ข้าพเจ้าได้นัดวันสนทนากับหมอเบียร์ส จึงได้เป็นเครื่องช่วยในการตกลงมา ฉบับที่สองมาถึงที่หลังการสนทนา ข้าพเจ้าได้ตกลงกับหมอเบียร์ส เรื่องการจัดการให้นายกระจ่าง บุณนากเรียนวิชาแล้วจึงต้องมีจดหมายบอกเลิกต่อภายหลัง

ข้าพเจ้าได้พบหมอเบียร์สที่กรุงปารีสเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม และได้พูดจาตกลงตามที่ได้นัดหมายมากับเจ้าคุณ แลเจ้าคุณไพศาลแล้ว

หมอเบียร์สได้ขอให้ข้าพเจ้าทำบรรทึกข้อที่ได้ตกลงกันไว้เพื่อเป็นรายงานถึงกระทรวงศึกษาธิการและร็อกกีเฟลเลอร์ ฟานเดชั่น

ข้าพเจ้าขอนำรายงานนี้ขึ้นเสนอแก่กระทรวงแลได้รวบรวมสำเนาจดหมายที่ได้เขียนติดต่อกันกับหมอเบียร์สมาในซองนี้ด้วยเพื่อเป็นคำอธิบายละเอียดต่อไปด้วย

ข้าพเจ้าขออธิบายข้อที่ตกลงกันในบรรทึก ให้พิศดารขึ้นดังต่อไปนี้

ข้อ I กล่าวถึงผู้ที่จะเข้าโรงเรียนแพทย์ หมอเบียร์สมีประสงค์จะให้รับแต่ผู้มีวิชาชั้นมัธยม ๔ ข้าพเจ้าได้อธิบายถึงข้อติดขัดแลวิธีแก้ไขของรัฐบาลแล้ว เป็นอันตกลงว่าจะวางลงเป็นข้อบรรทึกว่าผู้จะเข้าโรงเรียนแพทย์เพื่อจะรับปริญญาจะต้องมีวิชาจบชั้นมัธยม ๔ แต่จะมีข้อยกเว้นให้แก่ผู้มีความสามารถดั่งแจ้งอยู่ในข้อบรรทึกแล้ว แต่ความมุ่งหมายต่อไปนั้นจะรับนักเรียนมัธยม ๔ โดยมาก

ข้อ II แล III กล่าวถึงทุนอุดหนุนผู้เรียนวิชามัธยม ๗ แล ๘ แลผู้เรียนวิชาแพทย์ ข้าพเจ้าได้กระทำการตกลงไว้ในบรรทึกตามที่ได้ตกลงไว้กับเจ้าคุณไพศาลทุกประการ

ข้อ IV กล่าวถึงเงินเดือนแพทย์ที่จะขึ้นนั้น ก็จะขึ้นแต่แพทย์ปริญญาเท่านั้น ส่วนแพทย์ไม่มีปริญญานั้น จะดำรงให้อุดหนุนต่อภายหลัง

ข้อ V กล่าวถึงการเรียนภาค ๑ ของวิชาแพทย์ คือวิชาซึ่งจะเรียนในคณะอักษรศาสตร์แลวิทยาศาสตร์นั้น ก็ได้ทำไปตามที่ได้มีดำริไว้กับเจ้าคุณไพศาลแลหม่อมเจ้าพูนศรีเกษมแล้ว มีใหม่แต่กำหนดวิชาที่นักเรียนผู้เป็นแพทย์จะต้องเรียน ซึ่งในเวลานี้ก็อยู่

ในโปรแกรมของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์แล้ว แลอาจทำได้ตามที่วางไว้โดยไม่ต้องเปลี่ยนไปลิขีของกระทรวง

ข้อ VI นั้นเป็นข้อที่เรายังไม่ได้ดำริให้ไว้เป็นพิศดารเมื่อข้าพเจ้าอยู่กรุงเทพฯ เมื่อหมอบีร์สตั้งปัญหานี้ขึ้น ข้าพเจ้าจึงได้ต้องวางระเบียบหน้าที่ของคณะบดีและอาจารย์ใหญ่ให้เรียบร้อย เมื่อติดขัดจะเปลี่ยนแปลงก็เห็นจะได้

ข้อ VI f. กล่าวถึงศาสตราจารย์นั้นจะได้ลงในบรรพทีกนี้เหมือนตามที่ข้าพเจ้าได้รายงานความเห็นไปแล้วเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ศกนี้

ข้อ VI กล่าวถึง special arrangements เป็นข้อที่ได้จากการตกลงกันเรื่องอาจารย์ต่างประเทศให้ละเหยียดออกไปอีก มีข้อสำคัญคือ ๑) เราจะให้เงินเดือนแก่อาจารย์ต่างประเทศชุดนี้เต็มอัตราคือ ๑๐๐๐ บาท แต่ต้น ๒) กระทรวงจะต้องตกลงกับหมอบาร์นส์ว่าจะให้ศาสตราจารย์คนแรกมาเมื่อใดจึงจะเหมาะ ๓) แลกระทรวงจะต้องดำริต่อไปว่าเมื่อใดการโรงเรียนจึงจะพร้อมที่จะให้ศาสตราจารย์คนอื่นเข้ามา ๔) ควรกระทรวงจะกะเวลาให้ศาสตราจารย์ต่างประเทศนี้ได้ทำงานด้วยกันทั้งหกคนแลให้ได้ทำงานกับผู้ที่รับตำแหน่งสืบไปด้วย

ข้อ VI g. กล่าวถึงผู้ที่จะได้รับความฝึกฝนเป็นศาสตราจารย์ต่อไป ข้อสำคัญในข้อนี้ก็จะต้องรับตั้งกรรมการสำหรับเลือกผู้ที่จะเป็นนักเรียน แลผู้ที่ได้รับทุนอุดหนุนของรอกคิเฟลเลอร์ เฟานเดชันนั้น จะต้องเลือกอย่างดีด้วยความระมัดระวังอันรอบคอบเพราะหมอบีร์สได้บอกกับข้าพเจ้าว่า เขาหวังแน่ว่าผู้ที่เขาจะได้จ่ายเงินฝึกฝนนั้นคงจะได้ตำแหน่งศาสตราจารย์ ถ้าเราเลือกผู้ที่ไม่เหมาะแท้แล้วต่อไปเมื่อเห็นผู้ที่เลือกแล้วไม่เหมาะเห็นคนอื่นเหมาะกว่า จะทำให้เขาเป็นที่เสียใจแลเสียตายเงิน ถ้าผู้ที่เราออกเงินเองแล้ว ถึงแม้ภายหลังมีคนอื่นเหมาะกว่า เราจะไปใช้คนนี้ในตำแหน่งอื่นก็ไม่น่าเสียตายอะไร เพราะฉะนั้นการเลือกผู้ที่ได้รับทุนของรอกคิเฟลเลอร์เฟานเดชันจึงต้องเป็นคนเหมาะแท้เพราะในการที่เราเลือกเขาเป็นนักเรียนของรอกคิเฟลเลอร์เฟานเดชันก็เท่ากับตั้งเป็นศาสตราจารย์

ข้อ VI h เป็นข้อเปลี่ยนแปลงบ้าง คือ แทนที่เขาคจะให้โรงคนใช้ ๑ โรงราคาประมาณ ๘๐๐๐๐ บาท เขารับจะให้โรงตัดผ้าซึ่งจะมีห้องที่ทำการแพนกดตัดผ้าอยู่ในนั้นเสร็จ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่า จะดีกว่ามาก เพราะโรงคนใช้นั้นเรามีตัวอย่างแล้วคงจะหาคนมีศรัทธาให้เงินได้ง่ายกว่าโรงตัดผ้าซึ่งเป็นของจำเป็นมาก แลราคาจะแพงกว่า หมอบีร์สขอให้ข้าพเจ้าขอให้กระทรวงทำ Sketch ของแปลนโรงตัดผ้า แลแสดงมาว่าจะมีประสงค์อย่างไรบ้าง แลตีราคามาพอเป็นประมาณ เขาจะนำแปลนนี้ไปปรึกษากับผู้จัดการของเฟานเดชันว่าจะให้ได้หรือไม่ แทนที่จะให้โรงคนใช้อีกหนึ่งห้อง

ส่วนปัญหาเรื่องการก่อสร้างโรงทดลองของเขานั้น เขาขอให้เราทำ Sketches เพื่อแสดงความประสงค์ไปให้เขา แลขอให้ส่งแปลนต่างๆ ของโรงทดลองปาโทโลยี ซึ่งเราได้สร้างขึ้นแล้วไปเป็นตัวอย่าง เพื่อที่เขาจะได้ให้ช่างของเขาทำแปลนมา ข้าพเจ้าได้แสดงความเห็นว่าช่างของเขาอาจไม่รู้จักความต้องการของประเทศเรา เขาตอบว่าเมื่อเวลาเขียนแปลนนั้นจะดูตัวอย่างโรงทดลองที่เขาได้สร้างมาแล้วในประเทศอื่นต่าง ต่าง และเมื่อแปลนเหล่านี้ตกไปถึงมือผู้สร้างที่กรุงเทพฯแล้ว เขาก็ขอให้เราช่วยติ แลให้พูดตกลงกับหมอบาร์นส์ที่กรุงเทพฯอีกทีหนึ่ง

นอกจากนั้นหมอบีร์สขอให้กระทรวงส่งแผนที่โรงพยาบาล มีหมายที่สถานที่ที่จะสร้างใหม่ต่างๆด้วย เพื่อจะได้พิจารณาแลช่วยออกความเห็นทั้งเรื่องการแบ่งพื้นที่ของโรงพยาบาล

ข้อ VII กล่าวถึงการจัดการโรงเรียนวิชาโดยเฉพาะต่าง ต่าง ข้าพเจ้ายังไม่ได้ทำการตกลงละเอียดอย่างใด เพราะเวลานี้เราก็คงจะไม่มีเวลา แลเงินที่จะจัดให้สมแก่ความประสงค์ของเขา แต่จะตัดเสียก็ไม่ควร เพราะต่อไปเราอาจหาทางมีผู้ช่วยต่อไปได้

ข้อ VIII ข้อนี้สำคัญมาก เพราะเป็นโปรแกรมที่จะจัดการทั้งหมด ข้าพเจ้าได้ตกลงไว้ว่าในขั้นต้น

๑) เราจะตั้งกรรมการเลือกนักเรียนทันที ๒) นักเรียนที่เลือกแล้วจะได้รับเงินอุดหนุนออกเดินทางได้ทันที ไม่ต้องรอให้พร้อมกันทุกคน ๓) รูป Sketches ของสถานตัดผ้า โรงทดลองฟิสิกส์โอลิมป์ แล อานาโตมี ซึ่งเขาจะสร้างให้ พร้อมด้วยแปลนโรงป่าโทยีแลแปลนที่โรงพยาบาล จะได้ให้ส่งมาโดยเร็ว เมื่อข้าพเจ้าได้แปลนแล Sketches แลราคาของสถานที่เหล่านี้แล้วจะได้ขอโอกาสสนทนากับหมอมเปียร์สอธิบายความประสงค์ของเราอีกทีหนึ่ง ๔) เรื่องจัดการแพนอักษรรศาสตร์แลวิทยาศาสตร์นั้น เราก็จะตั้งต้นทันทีเหมือนกัน ส่วนข้ออื่นนั้นจะตกลงกันที่กรุงเทพฯภายหลัง

หมอมเปียร์สจะไม่มีโอกาสเข้าไปกรุงเทพฯในปีนี้ เพราะฉะนั้นได้มีความเห็นว่ามีปัญหาอะไรที่เกี่ยวข้องที่แล้วก็แล้วเราควรตกลงทางหมอมบาร์นส์ได้ เช่น การก่อสร้าง

ส่วนปัญหาโปลีซีของการเรียนแลนักเรียนแล้วเขาขอให้พูดกับเขาทางยุโรป หมอมเปียร์สจะอยู่ในยุโรปจนปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๖ เพราะฉะนั้นคำสั่งกระทรวงมาที่ข้าพเจ้าก็อาจพูดถึงหมอมเปียร์สได้โดยสะดวก

ความเห็นของข้าพเจ้าในเรื่องที่พระยาเวชศิทธิพิลาศจะไปดูการเรียนที่เมืองจีนนั้นแจ้งอยู่ในจดหมายของข้าพเจ้าแล้ว หมอมเปียร์สได้ปรึกษาข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าได้ขอให้หมอมเอลลิศกลับมาเป็นศาสตราจารย์ แต่เห็นจะไม่สำเร็จดังแจ้งอยู่ในจดหมายหมอมเปียร์สแล้ว

เรื่องนายกระจ่าง บุณยานั้น ข้าพเจ้าเสียใจมากเพราะได้เตรียมการเรียนไว้แล้วแลต้องบอกเลิก แต่ถึงอย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าหวังว่าต่อไปจะมีโอกาสให้นายกระจ่างได้รับทุนอุดหนุนของรอกคิเฟลเลอร์ เฟานเดชั่นไปอะเมริกา เพราะนายกระจ่างผู้นี้ข้าพเจ้าเห็นเหมาะที่จะเป็นศาสตราจารย์มากกว่าคนอื่นหมด

ส่วนการหาเงินทางเรียรายที่จะมาอุดหนุนนักเรียน แลการก่อสร้างนั้นข้าพเจ้าไม่มีความวิตกว่าจะหาได้ มีข้อวิตกแต่เรื่องเงินจากรัฐบาลว่าต่อไปจะมีการติดขัด ถ้าไม่กระทำการตกลงเสียให้แน่นอน แลข้อที่ข้าพเจ้าวิตกมากที่สุด คือ เรื่องเงินเดือนอาจารย์ต่าง ต่าง แลเรื่องที่รัฐบาลจะไม่สมักใช้แพทย์ปริญญาเพราะแพทย์ปริญญาจะต้องได้เงินเดือนสูงมาก กระทรวงต่าง ต่างจะเลยสมักใช้ผู้ไม่มีปริญญามากกว่า

ข้าพเจ้าเองคิดว่าคงจะติดการที่นี้อีกประมาณหนึ่งปี เพราะฉะนั้นในระหว่างนี้ ถ้ากระทรวงจะมีธุระใช้ในกิจการใดแล้ว ข้าพเจ้าจะยินดีทำเต็มสติปัญญา

ด้วยความนับถืออันสูง

(ลงพระนาม) มหิตล